

ניכוי הוצאות מימון בחברות האחזקה

נייר עמדה לוועדת הריכוזיות

מאת: ד"ר אבי נוב, עו"ד*

נייר העמדה עוסק בהמלצה של הוועדה בעניין שינוי שיטת ניכוי הוצאות מימון בחברות האחזקה. בתחילה אדון בתמציתיות בסוגיית הריכוזיות במשק, ואתמקד בשאלה מה היא הבעיה האמיתית המצריכה פתרון. בהמשך המסמך אציג את עמדתי המקצועית בעניין ההמלצה של וועדת הריכוזיות להחמיר את כללי המיסוי בעניין ניכוי הוצאות מימון בחברות האחזקה.

בעיית הריכוזיות

השיח הציבורי עוסק רבות בריכוזיות בידי גופים פרטיים. הדעה הרווחת היא שריכוזיות זאת מתארת תופעה שבה מספר קטן של שחקנים הפועלים בענף מסוים, מרכזים נתח שוק מהותי, באופן הפוגע בתחרות במשק. זוהי "ריכוזיות מגזרית", המתרחשת במגזרים מסויימים בשוק, שבה מטפלת הרשות להגבלים העסקיים. בשנים האחרונות החלו לדבר על מונח נוסף - "ריכוזיות בעלי שליטה". כידוע, חלק בולט מהפעילות הכלכלית בישראל נשלט על ידי קבוצה קטנה של בעלי הון, הפועלים באמצעות חברות אחזקה גדולות (קונגלומרטים).

בניגוד לריכוזיות המגזרית, אף אחד לא יודע מה רמת הריכוזיות של בעלי השליטה, או כיצד למדוד ריכוזיות זאת. אין חולק על כך שחלק בולט מהפעילות הכלכלית בישראל נשלט על ידי קבוצה קטנה של בעלי הון, הפועלים באמצעות חברות אחזקה גדולות (קונגלומרטים).

ועדת הריכוזיות מסתמכת, בין היתר, על מחקר בעייתי של בנק ישראל בעניין הזה, לפיו עשר הקבוצות העסקיות הגדולות במשק מהווים 30% מהשוק בישראל. אחת הבעיות במדידה היא שחלק מהחברות פועלות בשווקים מחוץ לישראל, ואין להן השפעות על המשק הישראלי.

האם אותן קבוצות עסקיות עשויות לפגוע ביעילותו של המשק? גם אם מקבלים את התיזה לפיה קיימת רמה גבוהה של ריכוזיות, אין כל דרך לבדוק את השפעותיה. אין אף מחקר אמפירי רציני המראה כי ריכוזיות גבוהה גורמת לפגיעה בתחרותיות או בצרכנים.

מה שפוגע במשק הישראלי הוא הריכוזיות הממשלתית, ובכלל זה המונופולים הממשלתיים, כמו חברת החשמל, המים ונמלי הים, אשר ביחד עם ההסתדרות והוועדים הגדולים, חונקים את המשק ומשפיעים לרעה על פוטנציאל הצמיחה של ישראל. אחד המאפיינים של חוסר התחרותיות הוא שתאגידים בינלאומיים אינם יכולים לפעול כאן בחופשיות לאור חסמי כניסה שיוצרת הממשלה.

מיסוי הוצאות מימון

בדו"ח ועדת הריכוזיות אשר פורסמה להערות הציבור, מתחבאת המלצה לשינוי שיטת ניכוי הוצאות מימון, אשר עשויה להשפיע לרעה על הרווחיות של חברות האחזקה ועל המשק בכללותו. מדובר בהמלצה דרמטית אשר אמנם התקבלה בשיתוף עם רשות המסים, אך היא בעייתית מסיבות שונות כפי שאסביר בהמשך.

ועדת הריכוזיות ניסחה המלצות שונות שנועדו להיאבק בפרקטיקה של לקיחת הלוואות מהבנקים או באמצעות הנפקת אגרות חוב, כדי לממן רכישת חברות. אחת ההמלצות היא להגביל את ניכוי הוצאות המימון.

נניח כי חברת אחזקות ביצעה הנפקה של אג"ח. במקרה זה היא יכולה לנכות את ההוצאות שלה הנובעות מההנפקה כנגד הכנסות שיש לה מדמי ניהול במידה שהיא מספקת שירותי ניהול לחברות-הבנות. מדובר בתכנון מס לגיטימי לחלוטין בו חברות האחזקה אינן משלמות מס על הדיבידנדים, וגם לא על דמי הניהול ככל שניתן לנכות כנגדם את הוצאות המימון (ראו הדוגמא המספרית בהמשך). אלא שוועדת הריכוזיות סברה כי לא מדובר בתכנון מס, אלא במקלט מס הפוגע בהכנסות המדינה, וגם מאפשר מינוף מסוכן אשר עשוי לפגוע ב"משקיעים הקטנים".

בהתאם להמלצות ועדת הריכוזיות, הוצאות מימון שנוצרו בחברת אחזקות כאמור, לא יוכרו לצרכי מס, אלא ייוחסו להכנסות מדיבידנדים שהיא קיבלה מחברות הבנות שלה. במקרה והוצאות המימון יהיו גבוהות מההכנסות מדיבידנד באותה שנה, יותר ההפרש בהתאם להוראות הקיימות היום בפקודת מס הכנסה. אם נותרו הוצאות מימון לאחר הייחוס האמור לעיל, יותר ההפרש בניכוי רק כנגד הכנסות מדיבידנד בשנים שלאחר מכן. היה ועדיין נותר הפרש במועד מכירת המניות ייוסף הפרש זה לעלות המניות לעניין חישוב רווח או הפסד ההון במכירת המניות.

דוגמא - הניחו חברת אחזקות שיש לה הון עצמי של 250,000 שקלים, והיא מנפיקה אג"ח או לוקחת הלוואה מהבנק בגובה ההון העצמי, כאשר הוצאות המימון הם בגובה של 4%, שהם 10,000 שקלים.

כעת יש בידה 500,000 שקלים לרכישת חברות. הניחו עוד כי חברת האחזקות מקבלת דיבידנד מחברת הבת בסכום של 30,000 שקלים. נכון להיום, הדיבידנד של 30,000 שקלים אינו חייב במס, אך אם תתקבל ההמלצה של ועדת הריכוזיות, ההכנסה מדיבידנד שאינה חייבת במס, תקטן ל-20,000 שקלים.

ביקורת ההמלצות

כפי שניתן לראות, ועדת הריכוזיות ביקשה להלחם בהלוואות ממונפות. הוועדה מעוניינת לפגוע ביכולת של חברות האחזקה לנצל את הוצאות המימון המהוות עבורן "נכס מס" בעל ערך כלכלי. אלא, שחקיקה המגבילה את ניכוי הוצאות המימון, עשויה לפגוע גם בעסקים קטנים עם "מינוף קטן" יחסית, שמבקשים לנכות את הוצאות המימון מהכנסתם החייבת. זאת משום שהחקיקה תנוסח באופן רחב, ולא תבחין בין "מינוף קטן" ל"מינוף מוגזם".

מעבר לכך, ההמלצה אינה עולה בקנה אחד עם פסיקת בית המשפט העליון בפרשת פי-גלילות, שהתירה לחברת פי גלילות לנכות הוצאות מימון על הלוואות לצורך חלוקת דיבידנד, ואף מנוגדת לחוזר מיוחד של רשות המסים בנושא זה.

בעיה נוספת ובסיסית יותר נובעת מהתפיסה של הוועדה, שלא הוכחה, לפיה שימוש במבנה החזקות פירמידלי פוגע בתחרות וביציבות המשקית. נניח שהצדק עם הוועדה בעניין הזה, השימוש במערכת המס להשגת מטרות שהן חיצוניות למערכת המס יוצרת קשיים רבים, ובפרט כאן שמבקשים לתקן עיוות כלכלי באמצעות יצירת עיוות נוסף, שרק מחריף את הבעיה.

*** ד"ר אבי נוב הוא עורך דין מומחה לדיני מיסים ומיסוי בינלאומי, ובעליו של אתר האינטרנט הישראלי לתכנוני מס בינלאומיים הכולל מאמרים וחדשות מיסוי:**
<http://www.IsraelTaxLaw.com>